

An Analysis of the Shift in Saudi Arabia's Regional Strategy: Transition from a Powerful State to a Powerful Region

Hossein Fattahi Ardakani *

Assistant Professor, Department of Political Sciences, Faculty of Humanities and Social Sciences, Ardakan University, Ardakan, Iran

Introduction

The events of September 11 and the subsequent U.S. military interventions in Iraq and Afghanistan prompted significant shifts in the strategic approaches of countries in the Middle East. Saudi Arabia, which has long relied on U.S. security guarantees to safeguard its oil exports to the West, began to revisit its regional strategy and diversify its security resources in the wake of these developments. After years of conflict with Iran, Saudi Arabia resumed relations with Iran, facilitated by China's mediation. This strategic shift reflects the new Saudi leadership's recognition of a shifting global balance of power—

* Corresponding Author: h-fattahi@ardakan.ac.ir

How to Cite: Mirahmadi, S., Omid, A., (2025), "An Analysis of the Shift in Saudi Arabia's Regional Strategy: Transition From a Powerful State to a Powerful Region", *Political Strategic Studies*, Vol. 14, No. 53, 257-300. Doi: [10.22054/qpss.2024.78487.3382](https://doi.org/10.22054/qpss.2024.78487.3382).

from the West to the East. In fact, the rise of emerging powers like China—along with growing political, economic, and security interdependence between these powers and Middle Eastern states—has contributed to the global transition from a unipolar to a multipolar world order. According to the proposed hypothesis, three major factors have driven Saudi Arabia's strategic shift: the decline of the unipolar world and the diminishing U.S. protection, Russia's efforts to reclaim its extra-regional power, and the rise of China as a global superpower. The central research question is: What are the reasons behind the shift in Saudi Arabia's regional strategy?

Literature Review

In the article "Saudi Arabia and the Iran Dilemma: A Probable Scenario in the 2030 Horizon," Farhadi and Motaghi (2024) argue that a new chapter has begun in the relationship between the two countries, characterized by a reduction in tensions and conflict. According to this scenario, over the next seven years, Saudi Arabia and Iran will continue to act as primary rivals rather than enemies—provided that destabilizing drivers, particularly those driven by the Zionist regime and the U.S., do not prevail. In their article "Look West in China's Foreign Policy: The Case of Saudi Arabia," Seifi and Delavar (2024) argued that the current distribution of power in the international system—along with emerging opportunities in areas such as energy demand, countering U.S. influence, and initiatives like the New Silk Road—have reinforced the importance of the Look West strategy in China's strategic behavior. Within this strategy, Saudi Arabia holds a

pivotal role. Alemahu (2023), in the article titled “Saudi Arabia’s Vision 2030 and Its Regional Implication,” stated that Saudi Arabia adopted Vision 2030 to promote more diverse and sustainable economic development, as well as to reinforce its position as the center of the Arab and Islamic world. This vision is built on three key pillars: an ambitious nation, a thriving economy, and a dynamic society. Alemahu (2023), in the article titled “Saudi Arabia’s Vision 2030 and Its Regional Implication,” stated that Saudi Arabia adopted Vision 2030 to promote more diverse and sustainable economic development, as well as to reinforce its position as the center of the Arab and Islamic world. This vision is built on three key pillars: “an ambitious nation, a thriving economy, and a dynamic society” (Alemahu, 2023, p. 79). To achieve these goals, the first priority is to create “an intelligent, creative, & industriousness society” (Alemahu, 2023, p. 79). The second is developing investment tools to create new economic sectors and diversify the economy. The third is to establish “a functional, accountable, and transparent government” (Alemahu, 2023, p. 79).

Materials and Methods

The current research, as a qualitative inquiry, adopted a descriptive–analytical approach. Library and documentary research methods were used to collect the data, primarily from books and scholarly articles. Moreover, the theoretical framework relied on Barry Buzan’s regional security complex and the Copenhagen School of security.

Results and Discussion

Three key factors were identified as central to Saudi Arabia's recent strategic shift. The first is the decline of a unipolar world and the end of American patronage. The traditional relationship between Saudi Arabia and the U.S. has weakened over the past three U.S. presidential administrations. From Riyadh's perspective, Washington has gradually withdrawn from its longstanding security commitments in the Middle East. Simultaneously, the international system has shifted toward multipolarity, with greater involvement of extra-regional powers such as China and Russia in the region's affairs. This changing landscape has heightened Saudi Arabia's sense of insecurity, prompting the Kingdom to seek alternative security guarantees and diversify its security resources. The second factor is Russia's efforts to regain its extra-regional influence. In recent years, Russia has been forging a strategic alliance with China. This partnership is rooted in shared ideological perspectives and mutual pressure from the West—particularly the U.S.—which has helped to deepen their strategic cooperation. Two key factors have driven this rapprochement: a) both countries share common interests in confronting Western influence, and b) they are economically interdependent. The third factor is China's rise as a global superpower. China has successfully established strong economic and trade relations with the Arab countries of the Persian Gulf. However, its growing involvement in the Middle East—given the strategic importance of the region in China's global policy—raises concerns for some. China's Look East

strategy is central to advancing the Belt and Road Initiative (BRI), which has already brought significant economic benefits. As a result, China has expanded its role and diplomatic efforts in the Middle East.

Conclusion

Iran and Saudi Arabia have reached a common understanding that regional peace and security depend on their cooperation and participation. From the perspective of Saudi Arabia's new leadership, the U.S. has not adequately fulfilled its role in ensuring the Kingdom's security. In response, Saudi leaders have reoriented their regional strategy, emphasizing the diversification of alliances and resources of security. Within this new strategy, Russia and China have assumed increasingly significant roles. By helping to resolve the disputes between Iran and Saudi Arabia, China has managed to strengthen its position in the region. This diplomatic success not only enhances China's influence but also helps ensure energy security to support its growing economy. Moreover, it opens up a large market for Chinese goods and facilitates the advancement of its key initiative (i.e., the One Belt, One Road). Notably, Saudi Arabia's shift in regional strategy—given its role as a major player in the Middle East—appears to aim at restoring balance and equilibrium in the face of both internal and external threats. At the same time, the declining influence of the U.S. and the growing presence of Russia and China reflect a new security landscape in the Middle East. Regional and external actors alike are adjusting their strategies in pursuit of their national interests and objectives. The involvement of these two extra-regional powers has provided Saudi Arabia and other regional actors with greater

flexibility in forming new alliances and coalitions. This shift is evident in Saudi Arabia's expanding relations with other countries in the region.

Keywords: Middle East, Saudi Arabia, America, Russia, China

تحلیلی بر تغییر در راهبرد منطقه‌ای عربستان سعودی: گذار از دولت قدرتمند به منطقه قدرتمند

استادیار گروه علوم سیاسی، دانشکده علوم انسانی و اجتماعی، دانشگاه اردکان، اردکان، ایران

حسین فتاحی اردکانی *

چکیده

یازده سپتامبر و حمله آمریکا به عراق و افغانستان زمینه‌های تغییر در راهبرد کشورهای خاورمیانه را فراهم کرد. عربستان که به لحاظ ماهوی به تأمین امنیت از سوی آمریکا وابسته است، پس از این حوادث به دنبال بازنگری در راهبرد منطقه‌ای و متنوع‌سازی منابع امنیتی خود برآمد. این تغییر راهبردی به واسطه درک رهبران جدید عربستان از تغییر موازنه قدرت از غرب به شرق بوده است. ظهور قدرت‌های نوظهوری مثل چین و وابستگی‌های سیاسی، اقتصادی و امنیتی متقابل میان کشورهای منطقه و قدرت‌های نوظهور، زمینه را برای گذار از جهان تک‌قطبی به چندقطبی فراهم آورده است. پرسش این است که دلایل تغییر در راهبرد منطقه‌ای عربستان سعودی چیست؟ بر اساس فرضیه طراحی شده، سه عامل مهم رو به افول نهادن جهان تک‌قطبی و پایان حمایت‌گری آمریکا، تلاش روسیه برای بازیابی قدرت فرامنطقه‌ای خود و خیز چین برای تبدیل شدن به یک ابرقدرت جهانی باعث شده تا عربستان ضمن بازنگری در راهبرد منطقه‌ای خود از این فضای ایجاد شده به نفع خود استفاده کرده و در راستای منافع ملی و توسعه سیاسی و اقتصادی، روابطش را با همسایگان بهبود بخشد. در نتیجه راهبرد دولت قدرتمند، جایگزین راهبرد منطقه قدرتمند با مشارکت و همکاری همسایگان شده است.

واژگان کلیدی: خاورمیانه، عربستان سعودی، آمریکا، روسیه، چین.

مقدمه

خاورمیانه از معدود مناطق استراتژیک^۱ جهانی است که در آن روند تغییرات سیاسی بازیگران از سرعت بالایی برخوردار است. شرایط ویژه استراتژیکی و ژئوپلیتیکی^۲ در کنار وجود بازیگران قدرتمند با هویت‌های عمدتاً متعارض و ناسازگار، موجب عدم ثبات سیاسی و امنیتی در این منطقه برای مدت طولانی شده است. منطقه خلیج فارس نیز همواره یک سیستم منطقه‌ای چندقطبی بوده، به این معنا که هیچ کشوری توانایی هژمون شدن و تحمیل اراده خود بر دیگران را نداشته است (Aarts and van Duijne, 2009; Yetiv and Oskarsson, 2018).

دو کشور ایران و عربستان سعودی از دیرباز به عنوان دو قدرت در این منطقه همواره در روابط خود سطوحی از همکاری و خصومت را تجربه کرده‌اند. ایران کشوری شیعه با گستره فرهنگ و تمدن چندین هزار ساله و عربستان کشوری سنی که محل ظهور دین اسلام و میزبان حرمین شریفین است همواره در روابط خود ملاحظات را مبتنی بر منافع ملی و منطقه‌ای مد نظر داشته‌اند. عربستان پس از یک دوره طولانی کشمکش بر سر منافع منطقه‌ای با ایران اکنون به این نتیجه رسیده است که برای دستیابی به اهداف بلندمدت خود که در سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ به آن اشاره شده است باید مشکلات خود با همسایگان و به‌خصوص ایران را حل کرده و به یک نقطه ثبات دست پیدا کند. سیاست خارجی عربستان بر سه اصل اساسی وهابیسیم، اقتصاد نفتی و وابستگی امنیتی به آمریکا استوار است. وابستگی بیش از اندازه عربستان به درآمدهای نفتی و آسیب‌پذیری این کشور در برابر تغییرات قیمت نفت و همچنین اتکای بیش از حد عربستان به آمریکا برای تأمین امنیت از جمله عوامل مهمی هستند که پادشاهی عربستان را مجبور به ایجاد تغییر و بازنگری در راهبرد منطقه‌ای خود کردند (Alemahu, 2023: 80). در واقع این کشور به این درک رسیده است که برای دستیابی به اهداف منطقه‌ای خود و تبدیل شدن به یک دولت

1. Strategic
2. Geopolitics

قدرتمند، باید راهبرد تشکیل منطقه قدرتمند در سایه همکاری و مشارکت با دیگر بازیگران منطقه به خصوص ایران را در دستور کار قرار دهد.

طرح عربستان در این زمینه که در سال ۲۰۱۶ به تصویب رسید نوسازی و مدرن‌سازی اقتصادی است که عمدتاً شامل در پیش گرفتن دیپلماسی اقتصادی جدید مبتنی بر عبور از اقتصاد رانتی و کاهش وابستگی به نفت، دستیابی به یک موقعیت تجاری و بازرگانی تنوع یافته با مشارکت بخش خصوصی و تبدیل شدن به یک کشور مدرن و توسعه یافته در افق ۲۰۳۰ است. به نظر می‌رسد سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ به دنبال مدرنیزاسیون^۱ عربستان از مسیر نئولیبرالیزه^۲ کردن این کشور است، هر چند همچنان پای در اتوکراسی^۳ و سرکوب قبلی خود دارند (Dionet, 2021). هدف عربستان در سند چشم‌انداز ۲۰۳۰ حفظ حاکمیت فرهنگی، رسانه‌ای و سیاسی در جهان عرب و اسلام، حفظ برتری در شبه‌جزیره عربستان، حفظ هژمونی در غرب آسیا و شمال آفریقا، حفظ تعادل در روابط با ایالات متحده و کاهش اتکا به نفت و تنوع بخشیدن به اقتصاد خود است (Alemahu, 2023: 84). بنابراین، عربستان برای رسیدن به این اهداف بلندپروازانه راهبرد منطقه‌ای خود را در قبال همسایگان، از تقابل و درگیری به سمت مشارکت و همکاری تغییر موضع داده است. به نظر می‌رسد عربستان برای دستیابی به اهداف خود، راهبرد کلان را مجدداً تنظیم نموده و در جاه‌طلبی‌ها، اتحاد، تعهد در سیاست خارجی، استقرار نظامی و برنامه‌های بلندمدت اقتصادی تنوع ایجاد کرده است (Cerlioli, 2023: 288). بر این اساس پرسش پژوهش این است که دلایل تغییر در راهبرد منطقه‌ای عربستان سعودی چیست؟ بر اساس فرضیه طراحی شده، رو به افول نهادن جهان تک‌قطبی و پایان حمایتگری آمریکا، تلاش روسیه برای بازیابی قدرت فرامنطقه‌ای خود و خیز چین برای تبدیل شدن به یک ابرقدرت جهانی باعث شده است تا عربستان از این فضای ایجاد شده به نفع خود استفاده کرده و در راستای توسعه سیاسی و اقتصادی روابط خود را با همسایگان بهبود بخشد. در واقع در حالی که موضع‌گیری‌های حقوق بشری دولت بایدن موجب رنجش و دوری عربستان از این کشور

1. Modernization
2. Neoliberalism
3. Autocracy

شده است، دو قدرت چین و روسیه سعی می‌کنند از فضای ایجاد شده برای حضور بیشتر خود در منطقه استفاده نموده و عربستان نیز آگاهانه از این حضور استفاده مطلوب خود را می‌نماید. این فرضیه بر اساس نظریه «مجموعه امنیتی منطقه‌ای»^۱ باری بوزان^۲ که در مکتب کپنهاگ مطرح شده به آزمون کشیده خواهد شد. در این مکتب اندیشه افرادی چون باری بوزان، اولی ویور^۳ و جاپ دووید^۴ به تصویر کشیده شده است که بر اساس آن نگاهی چندبعدی و متکثر به مفهوم امنیت و ویژگی‌های آن وجود دارد. از سوی دیگر این مکتب به مطالعات امنیتی منطقه‌ای هم توجه ویژه‌ای دارد. در مجموع این تفکر بر دو هیأت مهم استوار است: اول اینکه کاهش رقابت ابرقدرت‌ها موجب کاهش کیفیت نفوذ منافع آنها در دیگر نقاط جهان می‌شود و دوم اینکه، پویایی‌های داخلی قدرت‌های بزرگ، نظام بین‌الملل را از درگیری نظامی و رقابت استراتژیک در نقاط دردرساز جهان باز می‌دارد و به دولت‌ها و جوامع محلی اجازه می‌دهد روابط نظامی و سیاسی خود را با مداخله کمتر قدرت‌های بزرگ در مقایسه با گذشته تنظیم کنند (بوزان و همکاران، ۱۳۸۶: ۲۳).

این پژوهش در کل به پیوندهای بین سیاست داخلی و خارجی و ادراک منافع در سطوح ملی و منطقه‌ای به‌عنوان عوامل مؤثر راهنما برای سیاستگذاران در منطقه تمرکز دارد. بر اساس استدلال بوزان، ناامنی محصول جنگ سرد موجب همگرایی کشورهای منطقه خاورمیانه برای تأمین امنیت خود و دستیابی به منافع ملی شده است. در منطقه خاورمیانه قدرت‌هایی مثل ایران و عربستان با درک شرایط جدید و برای پاسخگویی به انتظارات داخلی و منطقه‌ای در مسیر کاهش تنش‌ها و بازنگری در راهبرد منطقه‌ای خود قرار گرفته‌اند. عربستان پس از جنگ عراق و عدم توفیق در یمن به این باور رسیده که ضمن توجه بیشتر به ترتیبات امنیتی منطقه باید در منابع تأمین امنیت خود بازنگری کند و بر همین اساس بر الگوی دوستی و مشارکت پس از ناامید از الگوی دشمنی تأکید نموده

-
1. Regional Security Complex
 2. Barry Gordon Buzan
 3. Ole Waever
 4. Jaap de Wilde

که این موضوع در چارچوب مجموعه امنیتی منطقه‌ای تحلیل شده است. در واقع عربستان برای خروج از تنگناهای امنیت منطقه‌ای مجبور به این تغییر راهبردی شده است.

پیشینه پژوهش

فرهادی و متقی (۱۴۰۲) در مقاله «عربستان سعودی و معمای ایران: سناریوی محتمل در افق ۲۰۳۰» معتقدند که فصل جدیدی در روابط بین دو کشور آغاز شده است که ویژگی مهم آن کاهش تنش و تضاد میان دو کشور در افق ۲۰۳۰ خواهد بود. در ذیل این سناریو الگوی رفتاری دو کشور در هفت سال آینده در صورت عدم غالب شدن پیشران‌های آشوب‌ساز تحت تأثیر رژیم صهیونیستی و آمریکا به عنوان دو رقیب عمده و نه به عنوان دو دشمن ادامه خواهد یافت.

سیفی و دلاور (۱۴۰۲) در مقاله «جایگاه باخترگرایی در رفتار راهبردی چین (بررسی موردی عربستان سعودی)» معتقدند که با توجه به وضعیت توزیع قدرت در نظام بین‌الملل و ایجاد فرصت‌های جدید در حوزه‌های نیاز به منابع انرژی، مقابله به گسترش نفوذ ایالات متحده و و ابتکاراتی نظیر جاده ابریشم نوین، جایگاه استراتژی باخترگرایی در رفتار راهبردی چین تقویت شده و در این استراتژی عربستان سعودی جایگاه کلیدی دارد.

مکطوف ال‌رکابی و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله «بررسی تطبیقی سیاست خارجی ترکیه و عربستان سعودی در واکنش به ناآرامی‌های عراق (۲۰۱۱-۲۰۲۲)» با اشاره به سقوط صدام و حذف حزب بعث از ساختار سیاسی عراق و شکل‌گیری جریان بهار عربی و گسترش آن، خلاء ایجاد شده، زمینه رقابت‌های منطقه‌ای را فراهم نمود و قدرت‌های منطقه‌ای در راستای منافع استراتژیک خویش بدنبال مدیریت پویایی‌های سیاسی عراق بوده‌اند. در واقع، تحولات منطقه‌ای زمینه افزایش نفوذ ترکیه و عربستان را در عراق فراهم نمود. گسترش ناآرامی‌ها در عراق منجر به ایجاد فرصت برای دو بازیگر منطقه‌ای با هدف قرار دادن جوامع هدف در عراق در راستای افزایش نفوذ سیاسی در معادلات عراق در رقابت با جمهوری اسلامی ایران شد.

معینی و متقی (۱۴۰۲) در مقاله «الگوهای همکاری و تعارض در روابط ایران و عربستان و تأثیر آن بر نظم منطقه‌ای خاورمیانه» با اشاره به چرایی و چگونگی حاکم شدن گونه

خاصی از نظم در یک سیستم منطقه‌ای و شناسایی متغیرهای موثر در این فرآیند در پاسخ به این پرسش که رقابت‌های منطقه‌ای ایران و عربستان چه تاثیری بر الگوهای نظم منطقه‌ای داشته و آینده آن متأثر از رقابت دو کشور چگونه است؟ معتقدند پویای منطقه‌ای و مناسبات امنیتی متقابل ایران و عربستان عاملی مهم در شکل‌گیری و تحول نظم منطقه‌ای بوده و مناسبات امنیتی دو کشور متغیری تعیین‌کننده در آینده نظم منطقه‌ای است.

سیفی و پورحسن (۱۴۰۲) در مقاله «گذار عربستان سعودی به جایگاه «قدرت میانه» و پیامدهای آن بر نظم منطقه‌ای در خلیج فارس» معتقدند این کشور با اتکا به جایگاه هویتی خود در جهان اسلام، دنیای عرب و بازتعریف هویت ملی و شبه‌مدرن و با افزایش شدید توانمندی نظامی و ظرفیت‌های اقتصادی و نیز عضویت در مجموعه‌هایی چون گروه بیست، به جایگاه قدرت میانه ارتقا یافته و تلاش می‌کند جایگاه خود را به‌عنوان قدرت میانه تثبیت کند که این مسئله باعث تأثیرات خود بر نظم منطقه‌ای در قالب ایجاد و تشدید نوعی رقابت برای موازنه‌سازی عربستان سعودی شده است.

توتونچی و همکاران (۱۴۰۲) در مقاله «تأثیر رویارویی هویت‌جویانه جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی بر سیاست‌های امنیت منطقه‌ای دو کشور (مورد مطالعاتی یمن)» با بکارگیری چارچوب نظری سازه‌انگاری معتقدند که سیاست‌های امنیت منطقه‌ای عربستان سعودی و جمهوری اسلامی ایران متأثر از رویارویی هویت‌جویانه دو کشور طی یک دهه گذشته به سمت تقابلی حرکت کرده و مخاصمات در منطقه را سبب شده و تشدید کرده است. به‌طور مشخص این تقابل سبب مداخله و درگیری دو کشور در یمن شده است، به گونه‌ای که پس از نزدیک به یک دهه از آغاز بحران در این کشور، چشم‌انداز روشنی برای حل و مدیریت آن دیده نمی‌شود.

هیباچ^۱ (۲۰۲۴) در مقاله «دیپلماسی عمومی و مبارزات رهبری منطقه‌ای: مورد عربستان سعودی» با اشاره به نقش دیپلماسی عمومی در مبارزات رهبری منطقه‌ای استدلال می‌کند که رهبران مشتاقی که فاقد دارایی‌های قدرت هستند تا منحصراً هر کدام از استراتژی‌ها را در پیش بگیرند، مستعد توسل به ترکیبی از استراتژی‌هایی هستند که عناصر اجبار و

1. Heibach

متقاعدسازی را با هم ترکیب می‌کند. با این حال به دلیل تناقضات ناشی از اعمال چنین سیاست‌های متضادی، دیپلماسی عمومی به عنوان ابزار بزرگ‌نمایی و متعادل‌کننده در میان این ترکیب استراتژی اهمیت قابل توجهی پیدا می‌کند.

الماهو^۱ (۲۰۲۳) در مقاله «چشم‌انداز ۲۰۳۰ عربستان سعودی و پیامدهای منطقه‌ای آن» معتقد است که عربستان سعودی چشم‌انداز ۲۰۳۰ را برای توسعه اقتصادی متنوع‌تر و پایدارتر و به منظور تقویت موقعیت خود به عنوان مرکز جهان عرب و اسلام اتخاذ کرده است. این چشم‌انداز مبتنی بر سه رکن مهم یک ملت امیدوار، یک اقتصاد شکوفا و یک جامعه پویا است. برای دستیابی به این اهداف؛ ایجاد یک جامعه هوشمند، خلاق و پرتلاش اولین موضوع است. موضوع دوم با هدف ایجاد ابزارهای سرمایه‌گذاری برای باز کردن بخش‌های جدید اقتصادی و تنوع بخشیدن به اقتصاد است. موضوع سوم ایجاد دولت بسیار کارآمد، پاسخگو و شفاف است. به عقیده نگارنده وابستگی بیش از حد این کشور به نفت، قیام‌های اعراب و اتکای بیش از حد آن به ایالات متحده برای امنیت و دفاع، عربستان سعودی را مجبور به اتخاذ این دیدگاه کرده است.

استوانوویچ^۲ (۲۰۲۳) در مقاله «سیاست اداره دوجانبه در قبال پادشاهی عربستان سعودی ۲۰۲۱-۲۰۲۲»، معتقد است که دولت آمریکا در مقابل عربستان از یک استراتژی ترکیبی برای دست یافتن به اهداف خود استفاده کرده است. این استراتژی بر ادراک دولت نسبت به شرکاء، توزیع قدرت منطقه‌ای، ارزیابی سطح تهدید و افق زمانی برای تحقق آن و همچنین محدودیت‌های داخلی استوار است. بر این اساس دولت بایدن معتقد بود که جریان قدرت در خاورمیانه تحت تأثیر غیرمستقیم جنگ روسیه و اوکراین در یک فرایند نامطلوبی قرار دارد. این متغیرها همراه با نظر متفاوت کنگره برای سازگاری با عربستان سعودی، می‌توانند استراتژی ترکیبی حاصل را توضیح دهند.

اینان^۳ (۲۰۲۳) در مقاله «مفاهیم نقش و رقابت رهبری در خاورمیانه: تحول ترکیه، عربستان سعودی و روابط خلیج فارس» با اشاره به تأثیر پویایی داخلی در تحولات منطقه‌ای

1. Alemahu

2. STEVANOVIĆ

3. Inan

به لزوم درک جنگ قدرت میان قدرت‌های منطقه‌ای چون ایران، ترکیه، مصر و عربستان سعودی برای تحلیل تحولات خاورمیانه اشاره می‌کند. نویسنده معتقد است که ترکیه در خلیج فارس رقیب عربستان نیست بلکه به عنوان یک شریک مطلوب در روابط امنیتی و اقتصادی محسوب است. بنابراین، روابط ترکیه و عربستان سعودی با گام‌های عادی‌سازی متقابل و رشد صادراتی ترکیه و استراتژی‌های همکاری منطقه‌ای مسیر مثبتی را دنبال خواهد کرد.

هر چند بر اساس پیشینه پژوهش تحقیقات خوبی در زمینه راهبردها و تاکتیک‌های سیاست خارجی عربستان انجام شده، اما مزیت این پژوهش تمرکز بر عوامل فشار بین‌المللی بر تغییر راهبرد منطقه‌ای عربستان سعودی است. مضافاً اینکه این پژوهش بعد از گرم شدن مجدد روابط ایران و عربستان با میانجی‌گری چین انجام شده و مقاله به این مسئله و دلایل آن تأکید کرده است. همچنین این پژوهش به پیوندهای بین سیاست داخلی و خارجی و درک رهبران و تصمیم‌گیران این حوزه از آن اشاره می‌کند.

روش

این پژوهش از نوع کیفی و بر مبنای روش توصیفی-تحلیلی سامان یافته است. در این روش از عناصر و مؤلفه‌های مرتبط با موضوع پژوهش برای روشن ساختن جوانب، شرح و تبیین نظام‌مند آن استفاده می‌شود. برای جمع‌آوری اطلاعات هم از شیوه کتابخانه‌ای و اسنادی استفاده شده و اطلاعات مذکور با مراجعه به کتب و مقالات پژوهشی معتبر جمع‌آوری شده است.

چارچوب نظری

جهانی شدن، جنگ سرد و فروپاشی شوروی از وقایع مهم قرن ۲۰ بود که ضمن تغییر در ساختار نظام بین‌المللی، نظریه‌های مربوط به حوزه امنیت را نیز تحت تأثیر خود قرار داد که مهمترین ویژگی آن مطالعه پیرامون گذار از تهدیدات نظامی و ورود به مفاهیم جدید و چندبعدی امنیت برای درک بهتر اهداف و منافع دولت‌ها بود. این اتفاقات موجب اجتناب‌ناپذیر نمودن بازنگری در مطالعات مربوط به مفهوم امنیت از سوی اندیشمندان این

حوزه شد که مهمترین ویژگی آن ارائه تعریفی موسع و پذیرش نگاهی متکثر و چندبعدی به مقوله امنیت بود. به عقیده آچاریا^۱ پس از پایان جنگ سرد و شکل گیری کشورهای تازه استقلال یافته رها شده از بند استعمار در مناطق مختلف، مطالعات امنیت منطقه ای اهمیتی افزون تر پیدا کرد و در واقع «تقاضایی رو به افزایش برای ترتیبات امنیتی منطقه ای در جهان سوم به عنوان یکی از مشخصه های دستور کار امنیتی پساجنگ سرد در حال ظهور است» (Acharya, 1992: 2). بر این اساس، نظریه امنیت منطقه ای در چارچوب مکتب کپنهاک مطرح شد که بر یک نقطه مهم استوار بود و آن جداسازی تأثیرپذیری مطالعات امنیتی از دوران جنگ سرد و قرار دادن آن در ذیل مطالعات روابط بین الملل است. در واقع این مکتب به دنبال ایجاد یک جایگاه مستقل برای مطالعات امنیتی بوده است.

نظریه مجموعه امنیتی منطقه ای اولین بار توسط بوزان در کتاب «مردم، دولت ها و هراس»^۲ مطرح شد. او در این کتاب به دو مسئله مهم توجه می کند: «نخست توجه به سطح تحلیل منطقه ای بر پایه ماهیت رابطه ای امنیت و درک آن به عنوان یک پدیده به هم وابسته (و نه صرفاً یک موضوع جدا از هم) و دوم ترسیم طیف کاملی از لایه های تحلیل» (Buzan, 1983, 105-115). او نظریه مجموعه امنیتی منطقه ای خود را این گونه معرفی می کند: «مجموعه ای از واحدها که فرایندهای اصلی امنیت، عدم امنیت و یا هر دو آنها به گونه ای با یکدیگر مرتبط است که مسائل امنیتی آنها به صورت منطقی نمی تواند جدا از یکدیگر مورد تجزیه و تحلیل قرار گیرد یا اینکه حل و فصل شود» (Buzan et al., 1998: 201).

بوزان معتقد است که پس از جنگ سرد با توجه به فروپاشی نظام دوقطبی و حاکمیت نظام تک قطبی، روابط بین المللی سرشتی منطقه ای پیدا کرده است. در واقع، خالی بودن محیط بین المللی از پویای های سازمان دهنده نظام متصلبانه دوقطبی باعث شده تا دیگر مناطق در مقایسه با گذشته دست بازتری برای سرو سامان دادن به امور خود داشته باشند (بوزان و همکاران، ۱۳۸۶: ۷-۲۶). مسئله مهم در این نظریه تأکید بر این نکته است که شکل گیری و پویایی امنیت در یک مجموعه امنیتی به درک مستقیم واحدهای سیاسی

1. Acharya

2. People, States & Fear

منطقه از امنیت و میزان تعامل آنها با یکدیگر بستگی دارد نه به تعداد و حضور آنها در منطقه (Reynolds, 2009: 14). تأکید بر مفهوم امنیت منطقه‌ای به این دلیل است که «امنیت منطقه‌ای هر دو مؤلفه ملی و جهانی را در خود دارد؛ هم وابستگی متقابل امنیتی لحاظ شده است، هم از گستردگی بیش از حد گستره امنیت اجتناب شده است. در سطح منطقه‌ای امنیت جهانی و ملی بر یکدیگر تأثیر می‌گذارند و بسیاری از حوادث هم در آن رخ می‌دهد ... امنیت واحدهای مجزا و فرایند مداخله قدرت‌های جهانی را تنها از طریق درک پویای امنیت منطقه‌ای می‌توان فهمید» (Buzan & Waever, 2009: 54). بوزان یک مجموعه امنیتی منطقه‌ای را دارای چهار شاخصه اصلی می‌داند که عبارتند از:

- ۱- وجود مرزی که بازیگران منطقه را از یکدیگر جدا می‌کند؛
- ۲- وجود یک ساختار آنارشیک مبتنی بر دو یا چند واحد سیاسی در منطقه؛
- ۳- وجود قطب‌بندی که نشان دهنده توزیع قدرت در میان واحدهای سیاسی است؛
- ۴- وجود الگوهای ساختاری دوستی / دشمنی بین واحدهای سیاسی منطقه (Buzan & Waever, 2003: 60).

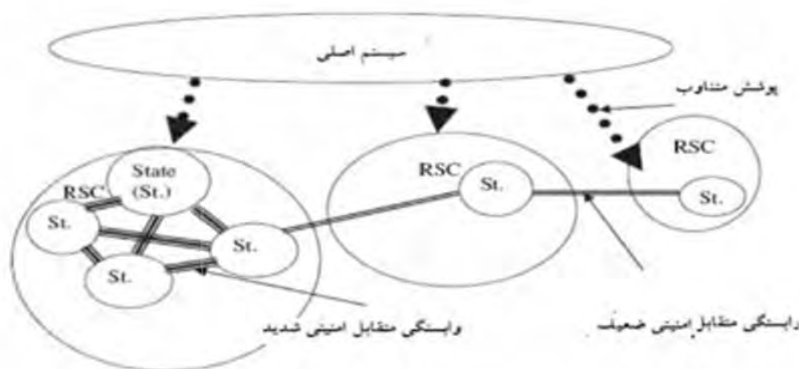
در اندیشه مکتب کپنهاک، امنیت مسئله‌ای از پیش تعیین شده نیست، بلکه امری است که در تعاملات اجتماعی و گفت‌وگو بین الازدهانی میان بازیگران قدرتمند که تعاریفی از تهدیدات ارائه می‌دهند و مخاطبین مرتبط با موضوع که تأیید کننده این تعاریف هستند به وجود می‌آید (Stepka, 2022: 18). بر همین اساس بوزان اشاره می‌کند که در الگوی امنیت منطقه‌ای باید به الگوی دوستی / دشمنی بین دولت‌ها به عنوان یک عنصر مهم توجه کرد. منظور از دوستی بین دو دولت، اشاره به رفتارهای مبتنی بر دوستی واقعی، حمایت و حفاظت است و منظور از دشمنی، اشاره به رفتارهای مبتنی بر سوء ظن و هراس نسبت به طرف مقابل است. در این میان یک مفهوم بی‌طرفی یا بی‌تفاوتی هم وجود دارد که ناشی از ضعف بیش از اندازه دوستی و دشمنی و یا آمیختگی بیش از اندازه آنها است که در هر دو حالت چهره آشکاری از دوستی یا دشمنی را نشان نمی‌دهند (Buzan, 1999: 215). الگوهای دوستی / دشمنی در منطقه می‌توانند در موقعیت‌های مختلف موجب شکل‌گیری

ائتلاف‌ها و اتحادهای مبتنی بر امنیت منطقه‌ای شوند. این ائتلاف‌ها و اتحاد، ایجاد کننده وابستگی‌های امنیتی و تعریف طیفی از «خود» و «دیگران» خواهند شد (Coskun, 2016: 91).

طیف وسیعی از علایق و مطلوبیت‌های سیاسی، نظامی، اقتصادی، فرهنگی، جغرافیایی، زیست‌محیطی و غیره وجود دارند که تشکیل دهنده زیربنای الگوی دوستی/دشمنی در منطقه هستند که بازیگران منطقه بر اساس تعریف‌شان از منافع ملی و امنیت ملی خود اقدام به برجسته‌سازی و حاشیه‌رانی آنها می‌کنند. درک مشابه دولت‌های منطقه از موضوعات تهدیدآمیز موجب ایجاد حس وابستگی امنیتی مشترک و در نتیجه شکل‌گیری گفتمان مشترک مبتنی بر مجموعه امنیتی منطقه‌ای می‌شود، به‌طوری که کشورهای منطقه امنیت خود را در گرو تأمین امنیت دیگر کشورها دانسته و در راستای ایجاد آن تلاش می‌کنند. در واقع امنیت دولت‌ها در مجموعه امنیتی وابسته به هم بوده و در عالم واقع نمی‌توان این وابستگی را جدا از یکدیگر تصور کرد (Buzan & Waever, 2003: 187).

تلاش نظریه مجموعه امنیتی منطقه‌ای، وزن دادن به نقش مناطق در برابر محیط بین‌المللی است، به این معنا که در آینده این مناطق ژئوپلیتیک هستند که ترسیم‌کننده جهت و روش در نظام بین‌المللی خواهند بود که برای نمونه خاورمیانه و خلیج فارس از این پتانسیل به اندازه کافی برخوردار هستند. در خصوص بافت جغرافیایی گسترده‌تر خاورمیانه و شمال آفریقا؛ بوزان و ویور معتقدند ایران، عراق و شش کشور شورای همکاری خلیج فارس به دلیل وجود هم‌پوشانی در فعل و انفعالات گسترده و مسائل مرتبط با یکدیگر، مجموعه امنیتی خود را تشکیل داده‌اند (Coates Ulrichsen, 2024: 6).

شکل ۱- مدل مجموعه امنیت منطقه‌ای باری بوزان

منبع: (قاسمی، ۱۳۹۰: ۲۶ به نقل از Kelly, 2007: 208)

بحث: مجموعه امنیتی منطقه‌ای و تغییر در راهبرد منطقه‌ای عربستان سعودی
پاشاهی مطلقه عربستان سعودی در سال ۱۹۳۲ توسط ملک عبدالعزیز رسمیت یافت. از آن زمان تاکنون این کشور در منطقه خاورمیانه و خلیج فارس نقش مهمی را به‌عنوان یک کشور ثروتمند نفت خیز و محل ظهور اسلام و میزبان اماکن مقدس مسلمانان ایفا کرده است. جهان اسلام و به‌خصوص اهل سنت این کشور را دارای نفوذ و قدرتی با فاصله بسیار زیاد نسبت به دیگر کشورهای اسلامی دانسته و برای آن احترام قائلند. تغییراتی که در فواصل زمانی کوتاه در منطقه ایجاد می‌شود این کشور را بر آن داشته است تا در راهبرد خود به‌عنوان کشور تأثیر گذار در منطقه تجدیدنظر کند. پایان جنگ سرد، فروپاشی شوروی، حادثه ۱۱ سپتامبر، ظهور القاعده، قیام‌های عربی در سال ۲۰۱۱ و ظهور و افول داعش از جمله مسائلی بودند که در تغییر راهبرد منطقه‌ای عربستان مؤثر بوده‌اند. هر چند خصومت بین قدرت‌های منطقه‌ای، سیاست داخلی و تغییر الگوهای نفوذ خارجی، همگی به‌موانع مهمی برای همکاری از طریق نهادهای منطقه‌ای مستقر تبدیل شدند (Fawcett, 2019: 212).

پس از پایان جنگ سرد و به‌خصوص بعد از حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر هماهنگی بین عربستان و آمریکا به‌درگیری تبدیل شد و عربستان به‌بن‌بست شراکت با ایالات متحده

به عنوان اصلی ترین منبع تأمین کننده امنیت خود رسید (Al-Khathlan, 2023: 149). بر این اساس، درک تهدیدات توسط بازیگران اصلی منطقه در بحبوحه افزایش چشمگیر احساس ناامنی توسط آنها موجب رویکردهای جدید به سمت کاهش تنش ها و کاربست راهبردهای همکاری و مشارکت جویانه برای برقراری امنیت منطقه ای بوده است. پس از حمله آمریکا به عراق در سال ۲۰۰۳، ملک عبدالله فرایند ارزیابی مجدد در راهبرد منطقه ای عربستان را آغاز کرد زیرا دریافت که نظم منطقه تغییر کرده و راهبرد سنتی عربستان برای ایجاد تعادل بین تهدیدات ایران و عراق را از بین برده است. در واقع عربستان تا زمانی از این ساختار امنیت منطقه ای راضی بود که با حمایت آمریکا هیچ قدرت دیگر منطقه نیز توانایی تبدیل شدن به هژمون را نداشته باشد، اما این انتظار ابتدا با ظهور دیپلماسی دوگانه نیکسون پدیدار شد، با دکتترین کارتر^۱ رسمیت یافت و تنها با تصمیم جورج دبلیو بوش^۲ برای حمله به عراق از بین رفت (Cerioli, 2023: 288-292). در ادامه سه شاخصه مهم به عنوان مهمترین زمینه های اثرگذار در تغییر راهبرد اخیر عربستان اشاره می شود که نشان می دهد این کشور به دنبال حل و فصل اختلافات چندین دهه ای خود با ایران برآمده و به دنبال تثبیت امنیت منطقه ای است.

اظهارات جدید مقامات سعودی نشان می دهد که آنها بعد از چندین دهه، اکنون به دنبال اجرای «راهبرد دولت قدرتمند» از مسیر «راهبرد منطقه قدرتمند» هستند. این مسئله ناشی از درک تازه نسل جدید رهبران عربستان از پویای سیاسی و امنیتی منطقه با نگاه به پویای ها و تحولات جدید در محیط بین المللی است. از نگاه مکتب کپنهاگ تغییر در پویای های جهانی موجب ایجاد نوعی فضای باز برای مناطقی با ظرفیت همکاری و مشارکت خواهد شد تا در پرتو آن بتوانند سیاست و امنیت را در منطقه خود بدون دخالت قدرت های خارجی تقویت کرده و نقش مستقلانه تری را ایفا کنند.

1. James Earl Carter Jr
2. George Walker Bush

رو به افول نهادن جهان تک‌قطبی و پایان حمایت‌گری آمریکا

اگر چه بعد از جنگ سرد تلاش آمریکا شکل‌دهی به نظم تک‌قطبی به رهبری ایالات متحده بود، اما با ظهور قدرت‌های جدید در آسیا و متکثر شدن توزیع قدرت در نظام بین‌المللی، ساختار نوع روابط قدرت جهانی به سمت «جهان چندمنظری» حرکت کرده است (Acharya, 2018: 33). بر اساس پیش‌بینی شورای اطلاعات ملی آمریکا، تا سال ۲۰۲۵ ایالات متحده خود را به‌عنوان یکی از چندین بازیگر مهم جهانی خواهد یافت؛ البته هنوز یکی از قدرتمندترین آنها باقی می‌ماند (NIC, 2008). این نوع توزیع و تکثر قدرت در نظام بین‌المللی دولت‌ها را به سمت متنوع‌سازی ریسک در سیاست خارجی رهنمون می‌سازد که بخشی مهمی از این نوع متنوع‌سازی به موازنه‌گری داخلی باز می‌گردد (Davis & Wei, 2020: 97).

در دهه اخیر توجه آمریکا به آسیا و روند رو به رشد نقش جهانی چین باعث کاهش توجه این کشور به منطقه خاورمیانه شده است. این مسئله در نگاه عربستان به معنی افزایش خطر برای امنیت این کشور و تلاش برای یافتن جایگزینی در نبود و یا کاهش توجه امنیتی آمریکا به این کشور است. عربستان سعودی از زمانی که به‌عنوان یکی از پایه‌های سیاست دو ستونی آمریکا در خلیج فارس در دوران ریاست جمهوری نیکسون^۱ در کنار ایران قرار گرفت، تا به امروز دارای روابط ویژه‌ای با آمریکا می‌باشد. این روابط عمدتاً در شکلی از یک اتحاد دفاعی نامتقارن در نظر می‌شود (Stevanović, 2023: 111).

وقوع انقلاب اسلامی و خروج ایران از ذیل کشورهای متحد آمریکا در منطقه جایگاه عربستان را به‌عنوان شریک و متحد آمریکا ارتقا داد و آمریکا متعهد شد در مقابل تضمین جریان آزاد و سالم نفت به غرب و کمک به آمریکا برای اجرای سیاست‌های امنیتی خود در منطقه، تضمین امنیت این کشور به عهده آمریکا باشد. عربستان با انتقال انرژی به سرتاسر جهان و آمریکا، در پایین نگه داشتن قیمت بنزین در ایالات متحده کمک می‌کند (Gross, 2022). هر چند عربستان در کنار اسرائیل، قطر و امارات از خریداران عمده تسلیحات آمریکایی هستند (Jones & Guzansky, 2020)، اما با توجه به افزایش

1. Richard Milhous Nixon

قدرت‌های بین‌المللی و افول جایگاه آمریکا، حرکت به سمت خودیاری در سیاست دفاعی و تقویت نیروی نظامی در پرتو موازنه‌گری داخلی را متکثرتر ساخته و همکاری گسترده با طیفی از تولیدکنندگان سلاح را در دستورکار خود قرار داده است (Kaya, 2022: 11). عربستان تقویت تسلیحات و فناوری‌های نیروی نظامی خود را از طریق آمریکا، چین، روسیه، کشورهای اروپایی و حتی همکاری نظامی با اسرائیل تعقیب می‌کند (Zhiqiang & Zhao, 2022: 90).

در مورد بزرگترین مشکل خاورمیانه یعنی اشغالگری رژیم اسرائیل نیز اعراب به رهبری عربستان و با فشار آمریکا در حال عادی‌سازی روابط خود با رژیم اسرائیل هستند. تغییر اولویت آمریکا از خاورمیانه به شرق آسیا، بخش مهمی از راهبرد امنیتی اسرائیل بوده و فرصت بی‌نظیری برای مشارکت آن با کشورهای منطقه است و مورد حمایت آمریکا هم خواهد بود (Yadlin & Orian: 2022). در حالی که عربستان، آمریکا و اسرائیل به چارچوبی برای گسترش همکاری و عادی‌سازی روابط سیاسی بین عربستان و اسرائیل دست یافته بودند، جنگ غزه موجب برهم خوردن این مسئله و عقب‌نشینی عربستان از روند عادی‌سازی روابط سیاسی شد. این مسئله از چند جهت قابل اهمیت است. از یک سو بایدن در ماه‌های منتهی به انتخابات ریاست جمهوری برای غلبه بر رقیب جمهوری خواه خود و جلب افکار عمومی و اقلیت قدرتمند صهیونیست‌های آمریکا به دنبال ادامه از سرگیری مذاکرات روند عادی‌سازی و فشار به هر دو طرف سعودی و اسرائیلی است. از سوی دیگر نتانیاهو نیز با توجه به فشارهای داخلی و بین‌المللی ناشی از جنایات جنگی ارتش این رژیم در کشتار کودکان و غیرنظامیان غزه به دنبال ادامه مذاکرات با عربستان است. اما به نظر می‌رسد عربستان با درک فشارهای وارده به هر دو طرف و نیاز آنها به ادامه این مذاکرات به دنبال نقد کردن مطالبات خود از دولت بایدن است. این مطالبات در سه موضوع تشکیل دولت مستقل فلسطینی، دست‌یابی به فناوری غنی سازی انرژی هسته‌ای و انعقاد یک پیمان شبه ناتو دفاعی- امنیتی با آمریکا می‌باشد. این اتفاق می‌تواند یک پیروزی بزرگ برای آمریکا به همراه داشته باشد که از یک طرف به اهداف خاورمیانه‌ای خود دست پیدا می‌کند و از دیر سو به عقب راندن نفوذ فزاینده چین در منطقه دست

می‌یابد. اسرائیل هم می‌تواند جایگاه مطمئن‌تری را در منطقه و جهان اسلام بدست آورد (Kurtzer-Ellenbogen et al., 2023).

از سوی دیگر تلاش‌های عربستان سعودی و امارات برای همسویی نزدیک با دولت ترامپ و کسب و کارهای خانوادگی ترامپ، با هزینه‌هایی که به روابط با دولت بایدن نیز کشیده شد، اشتباه محاسباتی بود (Martin et al., 2023: 17). بنابراین عربستان تاکنون در همه مسائل منطقه‌ای و بین‌المللی بیشترین کمک و همراهی را با آمریکا داشته است. این مبادله پایاپای بر پایه تضمین تأمین امنیت عربستان از سوی آمریکا شکل گرفته است. بنابراین تأمین امنیت مسئله اساسی و همیشگی اعراب بوده و هست. به عقیده رایان^۱ رژیم‌های عربی «در دوراهی‌های امنیتی داخلی و خارجی خود به دام می‌افتند، و به دنبال تضمین امنیت رژیم‌های حاکم خود در برابر چالش‌های داخلی و خارجی هستند» (Ryan, 2017: 35-39). مشکل عربستان و دیگر رژیم‌های عربی فقدان مشروعیت داخلی است (e.g., Del Sarto 2017; Fawcett 2017; Hudson 2015; Salloukh 2017). بنابراین کنترل و سرکوب مخالفین حتی اگر از اعضای خاندان سلطنتی باشند امری رایج است. به عنوان مثال بازداشت اعضای ارشد خانواده سعودی در سال ۲۰۱۷ به اتهام مبارزه با فساد، تنها یک شیرین کاری توسط بن سلمان نبود، بلکه نشان دهنده نگرانی ولی عهد از تحرکات مخالفین از درون خانواده بر علیه خودش بوده است (Del Sarto & Soler i, 2024: 15).

حمایت آشکار اوپاما از انقلاب‌های عربی و امضای توافق برجام در سال ۲۰۱۵ با ایران، موجب تشدید احساس ناامنی از سوی عربستان و امارات شد و آنها را به درک شرایط جدید و نگرشی تازه به راهبرد منطقه‌ای هدایت نمود (Hazbun, 2019; Monier, 2015). همچنین اظهارنظرهای اولیه بایدن نسبت به شریک سنتی منطقه‌ای خود مبنی بر تجدیدنظر در روابط بین ایالات متحده و عربستان به بحران عدم اعتبار دامن زد (Blanchard, 2021: 2). بنابراین، اکنون روابط سنتی بین عربستان و ایالات متحده در طول سه دوره ریاست جمهوری گذشته ایالات متحده دچار فرسودگی شده است

1. Ryan

(Gause, 2022). حمله آمریکا به عراق که موجب سرنگونی حکومت سنی صدام و قدرت گرفتن شیعیان در این کشور شد و امضای قرارداد برجام بدون مشورت با آنها نارضایتی شدید عربستان از عملکرد آمریکا را به همراه داشت. بنابراین عربستان به تدریج از توانایی آمریکا برای حفاظت از نظم منطقه ناراضی تر شد (Ceriola, 2023: 295). قطر هم همین احساس را دارد و فکر می کند که دیگر حضور پایگاه های نظامی آمریکا در منطقه نمی تواند تأمین کننده امنیت آنها باشد (İnan, 2023: 57). زمانی که به تأسیسات نفتی عربستان حمله شد ترامپ تصمیم گرفت اقدامی انجام ندهد. همچنین با دستور ترور سردار سلیمانی موجب فشار بیشتر ایران بر روی عربستان شد (Banerjee, 2020: 224-225).

جنگ یمن و قتل جمال خاشقچی هم از عوامل مهم دوری عربستان از آمریکا بوده است. پیروزی ایران در سوریه، عراق و یمن و شکست تحریم سیاسی و اقتصادی قطر و نزدیکی فزاینده این کشور به ایران و ترکیه، برای عربستان دردناک بود و این احساس را تقویت کرد که از سوی آمریکا به او خیانت شده است و حتی دیگر نمی تواند به متحدین سنتی و ابزارهای منطقه ای خود یعنی اتحادیه عرب و شورای همکاری خلیج فارس هم که غیرقابل اعتماد و غیرقابل پیش بینی بودند اطمینان کند. پس عربستان خود را با تهدیدات ناشی از سطوح مختلف و چند لایه روبرو می دید که باید برای خروج از آنها اقدامی انجام دهد. عربستان که به صورت سنتی در قبال تأمین نفت غرب، خدمات امنیتی آمریکا را دریافت می کرده است اکنون با گسترش مباحث محیط زیستی و تمرکز غرب بر روند کربن زدایی و افزایش توان آمریکا در صادرات نفت خام و گاز طبیعی، موجب هراس و تضعیف پایه های قدرت عربستان به عنوان یک صادر کننده بزرگ نفت شده است. در واقع از نگاه عربستان، واشنگتن از ادعاهای خود (تأمین امنیت) در مورد خاورمیانه عقب نشینی کرده است. از سوی دیگر تغییر در محیط بین المللی و حرکت به سمت چندقطبی شدن و دخالت فزاینده قدرت های فرامنطقه ای مثل چین و روسیه در امور خاورمیانه، احساس ناامنی را در عربستان بیشتر کرد و آنها به دنبال یافتن تضمین های امنیتی جدید و تنوع بخشیدن به منابع تأمین امنیت خود شدند. بنابراین مشاهده می شود که تغییر در محیط

ژئوپلیتیکی به دولت‌ها و بازیگران غیردولتی در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا امکان انتخاب بیشتری از متحدان بالقوه را ارائه داده است (Del Sarto & Soler i Lecha, 2024: 7-16).

در دوران اواما مجموعه سیاست‌های خارجی او شامل حمایت از جریان بهار عربی، امضای قرارداد برجام با ایران، محکوم کردن وهابیت عربستان سعودی و عدم دخالت مستقیم در جنگ سوریه موجب ایجاد فشار ژئوپلیتیک و افزایش نگرانی‌های امنیتی عربستان سعودی شد. در دوران ترامپ هر چند در ظاهر، آمریکا از عربستان حمایت می‌کرد اما اقدامات ترامپ شامل خروج از نهادهای بین‌المللی و برگزیدن سیاست انزواگرایی موجب نگرانی عربستان بود (Shi, 2023: 1300). در دوران بایدن دولت او فشار خارجی فوق‌العاده‌ای را علیه عربستان در زمینه حقوق بشر و مسائل انرژی وارد کرد (Krieg, 2017). بایدن در سفر به عربستان، ولیعهد این کشور را به‌عنوان قاتل مستقیم خاشقچی معرفی کرد. بایدن معتقد بود که آمریکا نباید فضا را برای روسیه، چین و ایران خالی کند تا آنها بر خاورمیانه مسلط شوند (Shi, 2023: 1302).

تلاش روسیه برای بازیابی قدرت فرامنطقه‌ای خود

نظام تک‌قطبی به رهبری ایالات متحده، بیش از آنکه ایجاد کننده نظم و امنیت جهانی باشد تاکنون بحران‌زا و تنش‌آفرین بوده است. بر همین اساس قدرت‌های نوظهور در سطح جهانی به دنبال ایجاد نظامی نوین بر پایه نظام چندقطبی هستند. در سال‌های اخیر، روسیه در کنار چین دست به ایجاد یک ائتلاف مبتنی بر همکاری استراتژیک زده است. هر دو کشور دارای اشتراک ایدئولوژیک و ایجاد فشار از سوی غرب به خصوص آمریکا هستند که این مسئله به تقویت همکاری استراتژیک آنها کمک کرده است. دو دلیل مهم برای این نزدیکی بین دو کشور وجود دارد: اول اینکه هر دو کشور برای مقابله با غرب منافع مشترک دارند. آنها با غرب و به خصوص آمریکا دارای مشکلات سیاسی و امنیتی هستند که باعث می‌شود همکاری‌های خود را برای مقابله با آن ارتقا بخشند. دوم اینکه هر دو به هم وابستگی متقابل اقتصادی دارند، به این معنا که چین به مواد خام و انرژی روسیه وابسته است و روسیه نیز به فناوری و سرمایه‌گذاری رو به رشد چین نیاز دارد (Gabuev, 2018).

روسیه ضمن مخالفت با نظام تک قطبی به دنبال ایجاد نظم چندقطبی مطلوب خود است. چیزی شبیه نظم کنسرتی قرن نوزدهم که در آن چین، روسیه و ایالات متحده جهان را به حوزه‌های نفوذ میان خود تقسیم می‌کنند. بنابراین مطلوب روسیه وجود یک جهان چندقطبی است (باقی مجرد و همکاران، ۱۴۰۲: ۴۰ به نقل از Stent, 2019: 340-41). در واقع ذهنیت روسیه همان ذهنیت یک قدرت بزرگ است و دستیابی به آرمان رهبری جهانی را دنبال می‌کند (Flemes, 2016: 225; Koolaee & Abedi, 2018: 14). بلانک^۱ معتقد است که حضور روسیه در خاورمیانه بر دکترین طراحی شده از سوی پریماکوف استوار است. او معتقد است که روسیه در خاورمیانه با هزینه آمریکا پیروز می‌شود. دکترین پریماکوف ذاتاً ضد آمریکایی است و پوتین در حال اجرای دقیق آن در منطقه است و به دنبال بازیابی قدرت روسیه است. روسیه خاورمیانه را منطقه اصلی برای دستیابی به اهداف مهم خود در سیاست داخلی و خارجی می‌داند (Blank, 2019: 221). روسیه تمایل دارد به هژمون منطقه تبدیل شود و موقعیت او از سوی آمریکا و اتحادیه اروپا به رسمیت شناخته شود (Stepanova, 2016: 2). از این مسیر راه، روسیه برای تبدیل شدن به هژمون جهانی در آینده هموار خواهد شد. بر همین اساس، روسیه در حال تعیین دستور کار برای ترتیبات سیاسی امنیتی منطقه خاورمیانه است. هدف عمده روسیه از حضور و دخالت در تحولات خاورمیانه از یک سو شکستن انزوای بین‌المللی و تبدیل شدن به یک بازیگر ضروری در منطقه و از سوی دیگر وادار کردن ایالات متحده به قبول نقش روسیه به عنوان یک قدرت بزرگ و شریک مشروع در حل موضوعات منطقه‌ای است (Kofman & Rojansky, 2018).

در سایه کم‌اهمیتی سوریه برای منافع ایالات متحده، پوتین در سال ۲۰۱۵ نیروهای نظامی خودش را برای حمایت از نظام سیاسی سوریه وارد این کشور کرد. این مسئله نشان دهنده اهمیت خاورمیانه در راهبرد روسیه و تلاش برای توسعه نفوذ این کشور در این منطقه است. به عقیده ترین^۲ هدف سیاسی روسیه مهندسی راه صلح است که از طریق آن می‌تواند از منافع خود را در سوریه محافظت کرده و سیاست و روابط اقتصادی بادوامی

1. Blank

2. Trenin

برای بازگرداندن این کشور به جایگاه برجسته در میان پیشروان قدرت روابط بین‌الملل ایجاد کند (Greg, 2021). ورود موفقیت‌آمیز روسیه به سوریه سه نتیجه در پی داشت: جلوگیری از تغییر رژیم تحت حمایت آمریکا در سوریه، خروج از انزوای سیاسی و مجبور کردن آمریکا برای برخورد برابر با روسیه و نشان دادن اینکه روسیه قدرت بزرگی در صحنه اصلی سیاست‌های بین‌المللی است (Kofman & Rojansky, 2018: 8). سال‌های اخیر نشان داده است که ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه، در حال ارزیابی وقایع خاورمیانه است و روابط کشورش با کشور بزرگ خلیج فارس، عربستان سعودی، توجه زیادی را به خود جلب کرده است. ریاض و مسکو به دنبال نتایج متفاوتی از بحران سوریه هستند و نگرش‌های آنها از همان ابتدا متناقض و نامطلوب بوده است. این تفاوت‌ها در اهدافشان در بحران سوریه، دو کشور را به اتخاذ سیاست‌های متفاوتی سوق داد که می‌تواند دستاوردهای آنها را به حداکثر برساند و تهدیدات احتمالی علیه منافع آنها را به حداقل برساند. علی‌رغم برخورد شدید سیاست‌های خارجی دو کشور؛ به دلیل همپوشانی نگرانی‌هایی که آنها در جنگ سوریه به اشتراک می‌گذارند، آنها موفق شده‌اند راه‌هایی برای حفظ روابط خود در مسیر درست پیدا کنند. با توجه به سفرهای اخیر ملک سلمان، پادشاه عربستان سعودی، در سال ۲۰۱۷ و ولادیمیر پوتین، رئیس‌جمهور روسیه، در سال ۲۰۱۹ به نظر می‌رسد که دو کشور در حال ارزیابی برای توازن بخشیدن به روابط خود در سطح منطقه و دستیابی به اهداف خود هستند (Cengiz, 2021: 105).

از سوی دیگر، تقابل روسیه و غرب بر سر مسئله اوکراین نماد تلاش روسیه برای بازیابی قدرت فرامنطقه‌ای خود تلقی می‌شود. بسیاری از اندیشمندان حوزه سیاسی و روابط بین‌الملل و دولت‌مردان سیاسی، جنگ اوکراین را به مثابه پایان نظم تک‌قطبی به رهبری آمریکا و آغاز جنگ سردی می‌دانند که نتیجه آن ایجاد جهان چندقطبی و رقابتی خواهد بود. بنابراین شاید بتوان گفت که این جنگ بخشی از مبارزه قدرت‌ها و بازیگران بین‌المللی برای شکل دادن به نظم نوین جهانی است (سمیعی اصفهانی و فرحمند، ۱۴۰۱: ۸۹). جنگ روسیه و اوکراین موجب افزایش رقابت استراتژیک میان قدرت‌های منطقه‌ای شد. این جنگ نشان داد که روسیه برای ایفای نقش بیشتر در آینده جهان پیش‌رو و حفظ قدرت

خود و ارتقای آن در سطح یک ابرقدرت، از هیچ تلاشی فروگذار نخواهد کرد. مداخله-گرایی روسیه در پس زمینه عدم مشارکت بیشتر آمریکا در منطقه خاورمیانه باعث افزایش سطح عدم اطمینان در منطقه در مقیاس گسترده شده است (Hazbun, 2019; Monier, 2015). برخلاف نظر آمریکا هیچکدام از کشورهای عرب منطقه خلیج فارس و از جمله عربستان با اعمال تحریم علیه روسیه موافقت نکردند (Funakoshi et al., 2022). همچنین عربستان و امارات در رأی گیری برای تعلیق مشارکت روسیه در شورای حقوق بشر نیز رأی خود را ممتنع اعلام کردند (Blanchard, 2022: 5). حضور ۴۰۰۰ نیروی نظامی روسیه در سوریه و تأسیس پایگاه نظامی در لاذقیه و پایگاه دریایی در بندر طرطوس نشان می‌دهد که ردپای این کشور در منطقه در حال گسترش است (The Military, 2018). در ملاقات سال ۲۰۱۵ بین پوتین و ملک سلمان، عربستان تمایل خود را به خرید تسلیحات روسی اعلام کرد (Suchkov, 2015). همچنین در جریان سفر سال ۲۰۱۷ ملک سلمان به مسکو، دو طرف یک یادداشت تفاهم جامع (MOU) در زمینه تجارت تسلیحات به ارزش سه میلیارد دلار امضا نمودند که بحث برانگیزترین بخش این یادداشت، موافقت روسیه با فروش سامانه‌های موشکی پیشرفته اس-۴۰۰ به عربستان سعودی بود (РИА Новости, 2017). این در حالی است که زیرساخت تسلیحات عربستان سعودی عمدتاً آمریکایی و اروپایی است و در اجرای این بخش تردید وجود دارد اما نشان دهنده عزم عربستان در کاهش وابستگی امنیتی به آمریکا و تنوع بخشیدن به ساختارهای امنیتی خود است.

خیز چین برای تبدیل شدن به یک ابرقدرت جهانی

اقتصاد رو به رشد چین و نیاز شدید این کشور به واردات منابع انرژی، تابع مهمی در تعیین راهبرد سیاست خارجی این کشور است. بر اساس راهبرد اعلامی چین، این کشور تا سال ۲۰۴۹ به عنوان قدرت برتر آسیا و احتمالاً جهان، در کنار آمریکا به عنوان هژمون مطرح خواهد شد (میرکوشش، ۱۴۰۲). خاورمیانه با در اختیار داشتن ۶۵/۳ درصد از منابع نفت و ۳۳/۶ درصد از منابع گاز جهانی جایگاه برجسته‌ای در راهبرد سیاست خارجی چین دارد. بنابراین ارتباط مستقیمی بین بزرگترین صادر کننده نفت جهان (عربستان) و بزرگترین

مصرف کننده انرژی جهان (چین) برقرار است. واردات نفت چین از ۵ میلیون و ۶۶ هزار بشکه در روز در سال ۲۰۱۱ به ۱۰ میلیون و ۸۵۲ هزار بشکه در سال ۲۰۲۰ افزایش یافته است (CEIC, 2022). پکن، ریاض را به عنوان یک شریک تجاری نسبت به تهران ترجیح می‌دهد زیرا عربستان صادر کننده نفتی قابل اعتمادتری است (Seznec, 2011: 5). با توجه به کاهش وابستگی آمریکا به نفت خاورمیانه، عربستان چین را به عنوان موازنه دهنده این روابط مشاهده می‌کند. عدم مداخله چین در امور داخلی عربستان امتیاز ویژه این دولت نسبت به ایالات متحده است (MacGillivray, 2018: 14).

چین رقابت تنگاتنگی را با دیگر کشورها بر سر تصاحب منابع و بازارهای انرژی مناطقی چون خلیج فارس، آسیای مرکزی، دریای خزر، روسیه، استرالیا و آفریقا آغاز کرده است. چین به دنبال تأمین امنیت انرژی خود به عنوان یکی از مهمترین زیربنای سیاست‌های انرژی است، زیرا توسعه اقتصادی چه در سطح خرد و چه در سطح کلان به آن وابسته است (Correlje & Van der Linde, 2006: 532-537; Cornelius & Story, 2007: 17). مهمترین مسئله در برقراری امنیت انرژی این است که هیچ خللی در جریان انتقال آزاد انرژی بر اثر حوادث، اتفاقات و بحران‌ها ایجاد نشود و کارایی اقتصادی نظام بین‌المللی را مختل نکند (Alhajji, 2007; Kruyt, et al., 2009: 21). مختل شدن جریان امنیت انرژی برای چین به معنای کاهش رشد اقتصادی، افزایش بیکاری، گسترش فقر و سطح پایین مراقبت‌های بهداشتی در این کشور و بخش‌های وسیعی از مناطق کمتر توسعه یافته جهان است (Dorian et al., 2006: 1984). غول اقتصادی چین تاکنون توانسته است روابط اقتصادی و تجاری خوبی را با کشورهای عرب خلیج فارس برقرار کند و همچنان این ارتباطات رو به پیشرفت است. اما دخالت چین در خاورمیانه و اهمیت یافتن این منطقه راهبردی در سیاست جهانی چین از نگاه برخی نگران کننده است. برای این گروه اساساً این پرسش مطرح است که چرا چین در حالی که همواره برای دخالت در خاورمیانه مردد بوده است، اکنون با ایفای نقش میانجی بین ایران و عربستان سعودی، این تردید را کنار گذاشته است؟ پاسخ این است که چین نگاه به شرق را برای اجرای طرح کمربند و جاده ابریشم (BRI) به عنوان راهبرد اصلی خود قرار داده است که

از قبل، آن منافع اقتصادی سرشاری را کسب می‌کند، به همین دلیل نقش و تلاش‌های دیپلماتیک خود را در خاورمیانه گسترش داده است. از نظر تجارت، چین با ارزش تجاری ۲۸۴/۳ میلیارد دلار در دهه گذشته فعالیت چشمگیری را از خود به نمایش گذاشته و به عنوان یک شریک تجاری با کشورهای خلیج فارس از آمریکا با ۹۸/۴ میلیارد دلار پیشی گرفته است (SFRC, 2022).

از سوی دیگر می‌توان استدلال کرد که چین به دنبال تضمین اهداف استراتژیک خود در آینده و تضعیف جهان تک‌قطبی به رهبری آمریکا است. برای این منظور پکن باید اطمینان حاصل کند حملات موشکی یا پهپادی حوثی‌ها سرمایه‌گذاری آنها را در بخش انرژی ریاض به خطر نمی‌اندازد (Khan & Mashwani, 2024: 184). رهبران چین معتقدند که میان این کشور و آمریکا رقابتی در حوزه‌های مختلف آغاز شده است که موفقیت یکی به معنی شکست دیگری است (Holmes & Yoshihara, 2008: 123-135 & 124). حضور چین در خاورمیانه به معنی از دست رفتن موقعیت برتر آمریکا در این منطقه و تبدیل شدن آن به یک نظاره‌گر صرف خواهد بود. در حالیکه تا پیش از این آمریکا به عنوان قدرت برتر منطقه محسوب می‌شد اما با حضور چین به عنوان یک قدرت بزرگ نوظهور جهانی تغییرات اساسی در منطقه مشاهده می‌شود. هم‌اکنون پکن به عنوان یک بازیگر کلیدی در خاورمیانه در حال ظهور بوده و روز به روز نفوذ سیاسی و استراتژیک خود را در منطقه گسترش می‌دهد (Ackerman, 2023). پکن همچنین مایل است روابط اقتصادی خود را با تهران افزایش دهد و از پیشنهاد مسکو برای ایجاد یک کریدور ترانزیتی از طریق ایران که کانال سوئز را برای تجارت با روسیه از طریق بازارهای بین‌المللی دور می‌زند حمایت کند (Nawaz et al., 2023: 43).

چین با آغاز میزبانی و میانجی‌گری بین ایران و عربستان سعودی نشان داد که برای آینده خاورمیانه برنامه دارد. این مسئله با موفقیت همراه شد و دو کشور بعد از دهه‌ها افت و خیز در روابط سیاسی و دیپلماتیک، موافقت کردند که یک پیمان همکاری امنیتی منقضی شده را مجدداً فعال کرده و در زمینه‌های تجارت و سرمایه‌گذاری نیز دوباره فعالیت خود را از سر گیرند (Nereim, 2023). این اتفاق در منطقه‌ای که از گذشته تاکنون تحت

سلطه آمریکا می‌باشد بسیار معنادار است. در واقع با افول قدرت ایالات متحده، اکنون فضای بازتری برای ایفای نقش دیگر قدرت‌های جهانی مثل چین در منطقه خاورمیانه ایجاد شده است. این موضوع از یک سو برای اقتصاد متزلزل و تحت تحریم ایران مفید خواهد بود و از سوی دیگر برای عربستان امکان ایجاد تنوع در اتحادها و شرکای امنیتی را به وجود می‌آورد (Kamrava, 2018: 1-4). عربستان معتقد است که می‌تواند از طریق نفوذ چین و روسیه بر روی ایران امنیت خود را افزایش دهد (Khan & Mashwani, 2024: 209). به همان میزانی که عربستان در حال دور شدن از آمریکا است، در حال نزدیک شدن به چین می‌باشد. هر چند عربستان از همسویی صریح خود با چین خودداری می‌کند، اما روابط دو کشور روز به روز در حال گسترش در حوزه‌های مختلف است. چین و عربستان ۳۴ قرارداد سرمایه‌گذاری در زمینه انرژی سبز، فناوری اطلاعات، خدمات ابری، حمل و نقل، لجستیک، صنایع پزشکی، مسکن و ساخت و ساز امضا کردند. چین با تجارت دوجانبه به ارزش ۸۷.۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۱، بزرگترین شریک تجاری عربستان سعودی است. صادرات چین به عربستان سعودی به ۳۰.۳ میلیارد دلار رسید، در حالی که واردات چین از این پادشاهی به ۵۷ میلیارد دلار رسید. بر اساس داده‌های گمرک چین، عربستان سعودی همچنین بزرگترین تامین‌کننده نفت چین است که ۱۸ درصد از کل خرید نفت خام پکن را تشکیل می‌دهد و بر اساس داده‌های گمرک چین، مجموعاً ۷۳.۵۴ میلیون تن (۱.۷۷ میلیون بشکه در روز) در ۱۰ ماهه اول سال ۲۰۲۲ وارد کرده است. واردات نفت چین در سال گذشته به ۸۷.۵۶ میلیون تن به ارزش ۴۳.۹ میلیارد دلار رسید که ۷۷ درصد از کل واردات کالاهای چین از عربستان را تشکیل می‌دهد (Reuters, 2022).

در حوزه دفاعی و امنیتی نیز عربستان روابط نزدیک‌تری را با چین با هدف تنوع بخشیدن به طیف وسیعی از تامین‌کنندگان نظامی خود و کاهش وابستگی به تسلیحات نظامی آمریکایی آغاز کرده است (Iddon, 2022). هر کدام از سه کشور چین، ایران و عربستان در قبال همکاری با یکدیگر در خاورمیانه دارای منافع استراتژیک هستند. برای عربستان کاهش وابستگی امنیتی به ایالات متحده، گسترش متحدان امنیتی جدید، جستجوی ائتلاف‌های جایگزین و ایجاد چشمانداز اقتصادی جدید، برای ایران ایجاد

راه‌هایی برای دور زدن تحریم‌های غرب و تقویت همکاری‌های اقتصادی با عربستان و برای چین گسترش نفوذ در خاورمیانه و مزایای اقتصادی، امنیتی و استراتژیک را در بر خواهد داشت (Mashwani et al., 2024: 35).

نکته مهمتر اینکه برقراری روابط صلح‌آمیز بین ایران و عربستان موجب تقویت روندهای مثبت سیاسی و امنیتی در منطقه و فراگیر شدن همکاری و مشارکت به‌جای تقابل و درگیری خواهد شد. مطالعه رفتارهای راهبردی چین در محیط بین‌المللی نشان می‌دهد که این کشور در راستای دستیابی به نقش جهانی خود به دنبال کاهش عصیت ایدئولوژیکی خود، دستیابی به منابع انرژی جهانی، میانجی‌گری، برقراری روابط نظامی و امنیتی و همچنین توسعه روابط سیاسی و سرمایه‌گذاری‌های مستقیم و غیرمستقیم در حوزه انرژی است. از سوی دیگر چین با نشان دادن انعطاف‌پذیری بالا از خود، از دخالت در امور داخلی کشورها خودداری کرده و تلاش‌های خود را برای برقراری صلح و آرامش در سایه گفتگو و مذاکره میان کشورها فراهم کرده است. به عقیده ژو سیاست جدید چین نشان دهنده تغییر آنقدر شدید در پویایی قدرت بین‌المللی نیست، بلکه تغییری در تشخیص یکن از موقعیت جهانی خود است (Voon & Xu, 2020).

چین سعی می‌کند بر خلاف تبلیغات ایالات متحده خود را به‌عنوان یک کنشگر مسئولیت‌پذیر دارای قابلیت رهبری در نظم نوین جهانی معرفی کند. با توجه به موقعیت عربستان سعودی به‌عنوان بزرگترین اقتصاد عربی، یک ابرقدرت جهانی انرژی و متولی اماکن مقدس اسلامی تعبیه ندارد که چین به دنبال برقراری روابط گسترده به‌عنوان یک شریک مهم در خاورمیانه باشد. روابط بین چین و عربستان در حوزه‌های انرژی، تجارت، سرمایه‌گذاری در زیرساخت‌ها و روابط دفاعی و امنیتی از اهمیت ویژه‌ای برای دو کشور برخوردار است. هر چند آمریکایی‌ها به دنبال ایجاد فشار بر عربستان برای عدم گسترش روابط با چین هستند، اما منافع دوجانبه دو کشور، آنها را به ادامه روابط تشویق می‌کند. دو کشور سعی نموده‌اند تکمیل‌کننده نیازهای خود در حوزه‌های مختلف راهبردی باشند و موانع و پیچیدگی‌ها را با صبر و حوصله از پیش روی بردارند (Fulton, 2020: 11).

نتیجه‌گیری

این پژوهش به دنبال تبیین و تحلیل راهبرد جدید منطقه‌ای عربستان سعودی با استفاده از نظریه مجموعه امنیتی باری بوزان و مکتب کپنهاگ بود. بر اساس این نظریه، ایجاد تغییرات در مناطق، بخشی از روند پویش‌های ناگزیر آنها می‌باشد. به این معنی که محیط‌های منطقه‌ای با توجه به تغییراتی که در محیط بین‌المللی به صورت مستمر ایجاد می‌شود زمینه‌های لازم را برای کسب استقلال بیشتر در روابط سیاسی و امنیتی خود به دست می‌آورند. تغییرات منطقه خاورمیانه هم با توجه به اهمیتی که در حوزه‌های ژئوپلیتیک و ژئواستراتژیک دارد در این زمینه قابل ارزیابی است. عربستان سعودی پس از سال‌ها کشمکش با دیگر قدرت‌های منطقه و به خصوص ایران برای تبدیل شدن به هژمون منطقه، اکنون با توجه به درک جدید رهبران پادشاهی سعودی از کاهش تمایل ایالات متحده برای نقش‌آفرینی مستقیم، فعال شدن روسیه برای بازیابی قدرت بین‌المللی خود و ظهور قدرت‌های نوظهوری مثل چین به بازتعریف راهبرد منطقه‌ای خود روی آورده است.

هر دو کشور ایران و عربستان به این درک مشترک رسیده‌اند که صلح و امنیت منطقه در گرو همکاری و مشارکت آنها است. عربستان به خوبی درک کرده است که به جای تلاش برای تبدیل شدن به کشور قدرت‌مند منطقه باید برای تشکیل منطقه قدرت‌مند تلاش کند تا بتواند به اهداف خود در سند توسعه ۲۰۳۰ دست یابد. از نگاه رهبران جدید سعودی، آمریکا نقش خود را در حمایت و تأمین امنیت عربستان به خوبی ایفا نکرده است.

اتفاقات و حوادث ۱۱ سپتامبر، حمله به عراق و حاکم شدن شیعیان در این کشور، انقلاب‌های عربی، توافق برجام، خروج عجولانه از افغانستان، عدم موفقیت در لیبی و از بین رفتن داعش و حفظ حاکمیت دولت سوریه سرآغازی بر صحت این تئوری بوده که آمریکا در مواقع لزوم به متحدین منطقه‌ای خود پشت می‌کند و از دور نظاره‌گر حوادث است. بر این اساس رهبران سعودی به دنبال تغییر راهبرد منطقه‌ای خود برآمده و بر متنوع‌سازی روابط و منابع تأمین امنیت خود متمرکز شدند. روسیه و چین در این راهبرد جدید عربستان جایگاه ویژه‌ای پیدا کرده‌اند. چین با تکمیل پازل رفع اختلافات ایران و عربستان توانسته است جایگاه خود را در منطقه مستحکم کند و ضمن تضمین تأمین امنیت

انرژی برای روند رو به رشد خود، بازار بزرگی برای کالاهای خود پیدا کند و بتواند به طرح مهمتر خود یعنی یک کمربند- یک راه توجه ویژه‌ای داشته باشد. به نظر می‌رسد تغییر راهبرد منطقه‌ای عربستان به عنوان یکی از بازیگران مهم منطقه، برای بازگرداندن توازن و تعادل در برابر تهدیدهای داخلی و خارجی منطقه خاورمیانه است. کاهش نقش آمریکا و توسعه حضور و نفوذ روسیه و چین نشان دهنده وضعیت جدید امنیتی منطقه خاورمیانه است که هر یک از بازیگران داخلی و خارجی منطقه در راستای مطلوبیت‌ها و اهداف ملی خود به آن روی آورده‌اند. حضور این دو قدرت فرامنطقه‌ای به عربستان و دیگر بازیگران ملی اجازه انتخاب‌های بیشتری را برای تشکیل اتحادها و ائتلاف‌های جدید داده است که روابط رو به گسترش عربستان سعودی و دیگر کشورهای منطقه مؤید همین مطلب است.

تعارض منافع

هیچگونه تعارض منافع در این مقاله وجود ندارد.

ORCID

Hossein Fattahi
Ardakani

<https://orcid.org/0000-0002-8203-7960>

منابع

- باقی مجرد، مهدی، وثوقی، سعید و ابراهیمی، شهرزاد، (۱۴۰۲)، «رقابت امنیتی روسیه و ایالات متحده در خاورمیانه ۲۰۱۵-۲۰۲۰»، *جستارهای سیاسی معاصر*، دوره ۱۴، شماره ۳، ۵۷-۳۱. doi: 10.30465/cps.2022.42180.3047
- بوزان، باری، ویور، الی و دووילاد، پاپ، (۱۳۸۶)، *چارچوبی تازه برای تحلیل امنیت*، ترجمه علیرضا طیب، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- توتونچی، سعید، گل‌پرور، مجید و باقری‌زاده، علی، (۱۴۰۲)، «تاثیر رویارویی هویت‌جویانه جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی بر سیاست‌های امنیت منطقه‌ای دو کشور (مورد مطالعاتی یمن)»، *مجله علوم سیاسی*، دوره ۱۹، شماره ۶۲، ۷۳-۹۸.

Doi: 10.30495/psq.2023.1987311.2206.

- سمیعی اصفهانی، علیرضا و فرحمند، سارا، (۱۴۰۱)، «جنگ روسیه – اوکراین و آینده نظم بین‌المللی»، *مطالعات آسیای مرکزی و قفقاز*، دوره ۱۱۸، شماره ۲۸، ۸۷-۱۱۳.
- سیفی، عبدالمجید و پورحسن، ناصر، (۱۴۰۲)، «گذار عربستان سعودی به جایگاه «قدرت میانه» و پیامدهای آن بر نظم منطقه‌ای در خلیج فارس»، *نشریه مطالعات سیاسی جهان اسلام*، دوره ۱۲، شماره ۴۵، ۸۵-۱۰۶. Doi: 10.30479/psiw.2023.17931.3164
- سیفی، عبدالمجید و دلاور، حسین، (۱۴۰۲)، «جایگاه باخترگرایی در رفتار راهبردی چین (بررسی موردی عربستان سعودی)»، *پژوهش‌های راهبردی سیاست*، دوره ۱۳، شماره ۴۹، doi: 10.22054/qps.2024.72498.3191.
- فرهادی، فرشید و متقی، افشین، (۱۴۰۲)، «عربستان سعودی و معمای ایران: سناریوی محتمل در افق ۲۰۳۰»، *پژوهش‌های راهبردی سیاست*، دوره ۱۳، شماره ۵۰، doi: 10.22054/qps.2023.74257.3259.
- قاسمی، فرهاد، (۱۳۹۰)، «موانع شکل‌گیری رژیم امنیتی منطقه‌ای کنترل تسلیحات، مطالعه موردی خاورمیانه»، *روابط خارجی*، دوره ۳، شماره ۱۱، ۷-۴۷.
- معینی، امین و متقی، ابراهیم، (۱۴۰۲)، «الگوهای همکاری و تعارض در روابط ایران و عربستان و تاثیر آن بر نظم منطقه‌ای خاورمیانه ۲۰۲۳-۱۹۷۹»، *پژوهشنامه روابط جهانی*، دوره ۱، شماره ۱، ۶۷-۹۳. doi: 10.22054/jrgr.2023.66494.1043.
- میرکوشش، امیر هوشنگ، (۱۴۰۲)، «جنگ اوکراین و آینده نظم بین‌الملل: نقش چین در جنگ اوکراین»، *مجله ایرانی روابط بین‌الملل*، قابل دسترسی در: <https://www.iirjournal.ir/834>

References

- Aarts, p, & Van Duijne, J, (2009), “Saudi Arabia After US-Iranian Détente: Left in the Lurch”, *Middle East Policy*, Vol. 16, No. 3, 64-78.
- Acharya, A, (2018), *The End of American World Order*, Cambridge CB2 1UR, UK: Polity Press.

- Acharya, Amitav, (1992), “Regional Military-Security Cooperation in the Third World: A Conceptual Analysis of the Relevance and Limitations of ASEAN”, *Journal of Peace Research*, Vol. 29, No. 1 (February 1992).
- Ackerman, D, (2023), “Strategy for a new Comprehensive US Policy on Iran”, available at: <http://www.fdd.org/analysis/2023/1/10>.
- Alemahu, A, (2023), “Saudi Arabia’s Vision 2030 and Its Regional Implication”, *International Journal of Public Administration and Management Research*, Vol. 9, No. 1, 79-85.
- Alhajji, A, F, (2007), “What is Energy Security? Definitions and Concepts, Middle East Economic Survey”, *Oil, Gas & Energy Law Journal*, available at: <https://www.ogel.org/article.asp?key=2786>.
- Al-Khathlan, Saleh, M, (2023), “Saudi Foreign Policy Over Three Centuries: A Study of Constants”, *Darah Journal of Arabian Peninsula Studies*, Vol. 1, No. 2, 137-180, available at: <https://sd-magazine.com/?p=11860>.
- Banerjee, Somen, (2020), “Impact of Oil Price Tumble in 2020 and US Retrenchment on the Stability of the Gulf Region”, *Journal of Asian Economic Integration*, Vol. 2, No 2, 221–239. <https://doi.org/10.1177/2631684620940478>.
- Blanchard, Christopher M, (2022), *Middle East and North Africa: Implications of 2022 Russia-Ukraine War*, Congressional Research Service, R47160, June 15, 2022, available at: <https://www.everycrsreport.com/reports/R47160.html>.
- Blanchard, Christopher, M, (2021), *Saudi Arabia: Background and U.S. Relations*, Congressional Research Service, RL33533. Updated October 5, 2021. available at: <https://sgp.fas.org/crs/mideast/RL33533.pdf>.
- Blank, S, (2019), “Triangularism Old and New: China, Russia, and the United States”, *In Sino-Russian Relations in the 21st Century*, (pp. 215-241). Cham: Springer International Publishing.
- Buzan and Weaver, (2003), *Regions and Power: The Structure of International Security*, Cambridge: Cambridge University Press.

- Buzan, Barry (1983), *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*, London, Harvester: Wheatsheaf.
- Buzan, Barry and Waver, Dewilde, (1998), *Regions and Powers the Structure of International Security*, New York: Cambridge University Press.
- CEIC, (2022), "China Crude Oil: Imports", available at: <https://www.ceicdata.com/en/indicator/china/crude-oil-imports>.
- Cengiz, S, (2021), "Saudi Arabia and Russia in the Syrian Crisis: Divergent Policies, Similar Concerns", available at: https://www.researchgate.net/publication/343795536_Saudi_Arabia_and_Russia_in_the_Syrian_Crisis_Divergent_Policies_Similar_Concerns.
- Cerioli, L, (2023), "Saudi Arabian Strategy Reassessment Since 2003: The Emergence of a Regional Leadership Via Neoclassical Realist lenses", *International Area Studies Review*, Vol. 26, No. 3, 287-303.
- Cornelius, P & Story, J, (2007), "China and Global Energy Markets", *Orbis*, Vol. 51, No. 1, 5-20.
- Correlje, A, Van der linde, C, (2006), "Energy Supply Security and Geo Politics: A European Perspective", *Energy Policy*, Vol. 34, No. 5, 532-543.
- Coskun, B, B, (2016), Regionalism and Securitization: The Case of the Middle East. In *Beyond Regionalism?* (pp. 89-103). Routledge.
- Dashti, F, Poordanesh, S, S, & Vakilzadeh, B, (2022), "Comparative Analysis of Saudi Arabia's and Iran's Ideological Roles in Yemen Transformations", *International Studies Journal (ISJ)*, Vol. 19, No. 2, 77-95.
- Del Sarto, R, A, & Soler i Lecha, E, (2024), "Regionalism and Alliances in the Middle East, 2011-2021", from a "Flash in the Pan" of Regional Cooperation to Liquid Alliances, *Geopolitics*, Vol. 29, No. 4, 1447-1473.

- Del Sarto, R, A, (2017), "Contentious Borders in the Middle East and North Africa: Context and Concepts", *International Affairs*, Vol. 93, No. 4, 787-97, doi:10.1093/ia/iix070.
- Dionet, Corentin, (2021), "Saudi Arabia: A Modernization by Forced March?", *Securite & Defense Magazine*, available at: <https://sd-magazine.com/?p=11860>.
- Dorian, J, P, Franssen, H, T, & Simbeck, D, R, (2006), "Global Challenges in Energy", *Energy Policy*, Vol. 34, No. 15, 1984-1991.
- Fawcett, L, (2017), "States and Sovereignty in the Middle East: Myths and Realities", *International Affairs*, Vol. 93, No. 4, 789-807. doi:10.1093/ia/iix122.
- Fawcett, L, (2019), *Introduction: The Middle East and International Relations*, In *International Relations of the Middle East*, ed. L, Fawcett, 1-16, 5th ed. Oxford: Oxford University Press.
- Flermes, D, (Ed.), (2016), *Regional Leadership in the Global System: Ideas, Interests and Strategies of Regional Powers*, London: Routledge.
- Fulton, J, (2020), "China-Saudi Arabia Relations Through the '1+2+3' Cooperation Pattern", *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, Vol. 14, No. 4, 516-527.
- Funakoshi, Minami, Hugh Lawson & Kannaki Deka, (2022), "Tracking Sanctions Against Russia", *Reuters*, July 7, 2022", available at: <https://graphics.reuters.com/UKRAINE-CRISIS/SANCTIONS/byvrijenzmve>.
- Gabuev, A, (2018), "Why Russia and China Are Strengthening Security Ties", *Foreign Affairs*, 24(September), available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/china/2018-09-24/why-russia-and-china-are-strengthening-security-ties>.
- Gause, Gregory, (2022), "America's New Realism in the Middle East", *Foreign Affairs*, July 6, 2022, available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/middleeast/2022-07-06/americas-new-realism-middle-east>.

- Greg, S, (2021), “Hard and Soft Power Approaches to Armed Conflicts: the United States in Iraq and Russia in Syria”, *Russia in Global Affairs*, Vol. 19, No. 2, 86-110.
- Gross, S, (2022), “Biden’s trip to Saudi Arabia is unlikely to lower oil prices”, Brookings, available at: [https:// www. brookings. edu/ blog/ order-from- chaos/ 2022/07/14/ bidens- trip- to- saudi-arabia-is-unlikely-to-lower-oil](https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2022/07/14/bidens-trip-to-saudi-arabia-is-unlikely-to-lower-oil).
- Hazbun, W, (2019), “In America’s Wake: Turbulence and Insecurity in the Middle East, Shifting Global Politics and the Middle East”, *POMEPS Study*, Vol. 34, 14–17.
- Heibach, J, (2024), “Public Diplomacy and Regional Leadership Struggles: The Case of Saudi Arabia”, *International Politics*, Vol. 61, No. 1, 83-105.
- Holmes, J, R., & Yoshihara, T, (2008), “China’s Energy- driven Soft Power”, *Orbis*, Vol. 52, No. 1. 123-137.
- Hudson, M, C, (2015), *Arab Politics after the Uprisings: Still Searching for Legitimacy*, In *the Routledge Handbook on the Arab Spring*, ed. L. Sadiki, 28–38, London: Routledge.
- Iddon, Paul, (2022), “Saudi Arabia And South Korea Are Forging Closer Defense Ties”, available at: [https:// www. forbes. com/ sites/ pauliddon/ 2022/11/30/ saudi- arabia- and- south-korea-are-forging-closer-defense-ties/?sh=1da12aa741d0](https://www.forbes.com/sites/pauliddon/2022/11/30/saudi-arabia-and-south-korea-are-forging-closer-defense-ties/?sh=1da12aa741d0).
- İnan, M, Y, (2023), “Role Conceptions and Leadership Rivalry in the Middle East: Transforming Turkey, Saudi Arabia, and Gulf Relations”, *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Vol. 10, No. 1, 45-63.
- Kamrava, M, (2018), “Multipolarity and Instability in the Middle East”, *Orbis*, Vol. 62, No. 4, 598-616.
- Kaya, D, (2022), “America’s Role in a Post-American Middle East”, *The Washington Quarterly*, Vol. 45, No. 1, 7-24.
- Kelly, R, E, (2007), “Security Theory in the New Regionalism”, *International Studies Review*, Vol. 9, No. 2, 197-229.

- Khan, A, & Mashwani, H, F, (2024), "Saudi Arabia-Iran Conflict in the Middle East: A Struggle for Regional Hegemony", *Arbor*, Vol. 10, Issue 2, 182-215.
- Kofman, M, & Rojansky, M, (2018), "What Kind of Victory for Russia in Syria", *Military Review*, Vol. 24, No. 2, 6-23.
- Kofman, M., & Rojansky, M, (2018), "What Kind of Victory for Russia in Syria?", *Military Review*, Available at: [https:// www. armyupress. army. mil/ journals/ military-review/english- edition- archives/march-april-2018/rojansky-victory-for-russia](https://www.armyupress.army.mil/journals/military-review/english-edition-archives/march-april-2018/rojansky-victory-for-russia)
- Krieg, A, (2017), "Trump and the Middle East: 'Barking Dogs Seldom Bite'", *Insight Turkey*, Vol. 19, No. 3, 139-158.
- Kruyt, B, Vuuren, D, P, van, de Vries, H, J, M, Groenenberg, H, (2009), "Indicators for Energy Security", *Energy Policy*, Vol. 37, No. 8, 2166- 2181.
- Kurtzer-Ellenbogen, Lucy, Youssef Hesham, Barron, Robert, Gallagher, Adam, (2023), "While Progress Has Reportedly been Made in Talks, There are Many Complicating Factors to Securing Such an Historic Deal", available at: [https:// www. usip. org/ publications/ 2023/09/ saudi- israel- normalization- agreement- horizon](https://www.usip.org/publications/2023/09/saudi-israel-normalization-agreement-horizon).
- MacGillivray, I, (2019), "Maturing Sino-Saudi Strategic Relations and Changing Dynamics in the Gulf", *Global Change, Peace & Security*, Vol. 31, No. 1, 61-80.
- Maktuf al-Rakabi, S. R., torabi, M., alimohamad, M., & esmaeili, B, (2024), "Comparative Study of the Foreign Policy of Turkey and Saudi Arabia in Response to Developments in Iraq (2011 to 2022)", *International Relations Researches*, Vol. 13, No. 3, 249-280 . doi: 10.22034/irr.2024.437757.2500.
- Martin, J, D, Alkazemi, M, & Sharma, K, (2023), "A Regional Halo Effect: Media Use and Evaluations of America's Strategic

Relationships with Five Middle East Countries”, *International Communication Gazette*, Vol. 86, No. 4, 332-354 . DOI: 10.1177/17480485231165208.

- Mashwani, H, F, Shahzad, S, Niz, M, T, Zulfikar, A., & Akbar, M, (2024), “China’s Growing Influence in the Middle East Politics: The Shifting Saudi-Iran Rivalry to Rapprochement”, *Arbor*, Vol. 11, No. 1, 29-52.
- Monier, E, ed, (2015), *Regional Insecurity after the Arab Uprisings: Narratives of Security and Threat*, Basingstoke and New York: Palgrave Macmillan.
- Nawaz, M, Amin, A, & Ashgar, M, F, (2023), “Iran-Saudi Arabia Rapprochement: A Perspective of Neoclassical Realism”, *Global International Relations Review*, Vol. VI, No. I, 42-53.
- Nereim, V, (2023), “Saudi Arabia and Iran Agree to Re-establish Ties in Talks Hosted by China”, *The New York Times*, available at: <https://www.nytimes.com/2023/03/10/world/middleeast/saudi-arabia-iran-reestablish-ties.html>.
- NIC, (2008), “Global Trends 2025: Transformed World”, available at: <https://www.atlanticcouncil.org/wp-content/uploads/2008/11/Global-Trends-2025.pdf>.
- Ones, C, and Guzansky, Y, (2020), *Fraternal Enemies: Israel and the Gulf Monarchies*, Oxford: Oxford University Press.
- Reuters, (2022), “Saudi-China Energy, Trade and Investment Ties”, available at: <https://www.reuters.com/world/saudi-china-energy-trade-investment-ties-2022-12-09>.
- Reynolds, J, D, (2009), *An Empirical Application of Regional Security Complex Theory: The Securitization Discourse in China's Relations with Central Asia and Russia*, A Master of Arts in International Relations and Security Studies Dissertation, Budapest: Hungary.
- Ryan, C, R, (2017), “Regime Security and Shifting Alliances in the Middle East”, *The Qatar Crisis*, Vol. 3, No. 4, 35-40.

- Salloukh, B, F, (2017), “Overlapping Contests and Middle East International Relations: The Return of the Weak Arab State”, *PS: Political Science and Politics*, Vol, 50, No. 3, 660–63. doi:10.1017/S1049096517000348.
- Senate Foreign Relations Committee, (2022), “Testimony of Barbara A. Leaf, Assistant Secretary State for Near Eastern Affairs”, available at: https://www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/080422_Leaf_Testimony.pdf.
- Sez nec, Jean-François, (2011), “China and the Gulf in 2010: A Political Economic Survey”, China and the Persian Gulf, Implications for the United States, Edited by Bryce Wakefield and Susan L, Levenstein ©2011 Woodrow Wilson International Center for Scholars, Washington, D.C. www.wilsoncenter.org.
- Shi, Z, (2023), “The Role of Foreign Influence on Saudi Arabia’s Undergoing Liberalization and the Areas that It Affects”, In *2022 4th International Conference on Literature, Art and Human Development (ICLAHD 2022)* (pp. 1298-1304), Atlantis Press. available at: <https://www.atlantis-press.com/proceedings/iclahd-22/125984500>.
- Stepanova, E, (2016), “Russia in the Middle East: Back to a “Grand Strategy”—or Enforcing Multilateralism?”, *Politique étrangère*, No. 2, 1-14.
- Stę pka, M, (2022), “The Copenhagen School and Beyond, A Closer Look at Securitisation Theory”, In *Identifying Security Logics in the EU Policy Discourse: The “Migration Crisis” and the EU* (pp. 17-31). Cham: Springer International Publishing.
- Stevanović, O, (2023), “The Biden Administration’s Policy Towards the Kingdom of Saudi Arabia 2021-2022”, *The Review of International Affairs*, Vol. 74, No. 1187, 107-141.
- Suchkov, Maxim A, (2015), “New Russian Arms Deals Could Shake up Mideast Market”, *Al-Monitor*, 25/8/2015, available at:

<https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2015/08/russian-arms-supply-middle-east.html>.

- *The Military Balance: The Annual Assessment of Global Military Capabilities and Defence Economics*, London: Routledge for the International Institute for Strategic Studies, (2022).
- Voon, J, P, & Xu, X, (2020), "Impact of the Belt and Road Initiative on China's Soft Power: Preliminary Evidence", *Asia-Pacific Journal of Accounting & Economics*, Vol. 27, No. 1, 120-131.
- Yadlin, Amos & Assaf Orion, (2022), "why a Post-American Middle East Means a Greater Role in Regional Security", available at: <https://www.foreignaffairs.com/articles/middle-east/2022-02-18/israels-new-strategy>.
- Yetiv, S, A., & Oskarsson, K, (2018), *Challenged Hegemony: The United States, China, and Russia in the Persian Gulf*, Stanford University Press.
- Zhiqiang, W, Zhao, J, (2022), "Internal Structural Changes in China-Arab League Relations: Characteristics, Motivations and Influences", *Asian Journal of Middle Eastern and Islamic Studies*, Vol. 16, No. 1, 79-101.
- РИА Новости, (2017), "Аравийский прорыв: Россия теснит США на рынке оружия Ближнего Востока", 9/10/2017, Доступны на: <https://ria.ru/20171009/1506490550.html>.

In Persian

- Baghi Mojarad, M, Vosoughi, S, & Ebrahimi, S, (2023), "Russia-US security competition in the Middle East 2015-2020", *Contemporary Political Studies*, Vol. 14, No. 3, 31-57. doi: 10.30465/cps.2022.42180.3047. [In Persian]
- Buzan, B, Weaver, E, Dovilad, P, (2016), *A New Framework for Security Analysis*, Translated by Alireza Tayeb, Tehran: Research Institute of Strategic Studies. [In Persian]

- Buzan, Barry, Waeber, Ole, (2009), *Region and Powers*, Translate by Rahman Ghahramanpoor, Tehran: Institute for Strategic Studies. [In Persian]
- Buzan, Barry, (1999), *People, States and Fear*, Translate by Institute for Strategic Studies, Tehran: Institute for Strategic Studies. [In Persian]
- Farhadi, F, & Mottaghi, A, (2023), "Saudi Arabia and the Iran Dilemma: Probable Scenario in the 2030 Horizon", *Political Strategic Studies*, Vol. 13, No. 50, 259- 300. doi: 10.22054/qps.2023.74257.3259. [In Persian]
- Ghasemi, F, (2011), "Obstacles to the Formation of a Regional Security Regime of Arms Control, A Case Study of the Middle East", *Foreign Relations*, Vol. 3, No. 11, 7-47. [In Persian]
- Koolae, E & Abedi, A, (2018), "Geopolitical Components of the Russian Foreign Policy", *Geopolitics Quarterly*, Vol. 14, No. 49, 1-25. [In Persian]
- Mirkoshesh, A, H, (2023), "Ukraine War and the Future of International Order: China's Role in Ukraine War", *Iranian Journal of International Relations*, Available at: <https://www.iirjournal.ir/834>. [In Persian]
- Moeini, A, & Mottaghi, E, (2023), "Middle East Regional Order in the Light of Iran-Saudi Relations; Describing the Past, Explaining the Present and Predicting the Future", *Research on Global Relations*, Vol. 1, No. 1, 67-93, doi: 10.22054/jrgr.2023.66494.1043. [In Persian]
- Samii-Esfahani, A, Farahmand, S, (2022), "Russia-Ukraine war and the Future of International Order", *Central Asia and Caucasus Studies*, Vol. 118, No. 28, 113-87. [In Persian]
- Seifi, A, M, & delavar, H, (2024), "Look West in China's Foreign Policy: The Case of Saudi Arabia", *Political Strategic Studies*, Vol. 13, No. 49, 167-200. doi: 10.22054/qps.2024.72498.3191. [In Persian]

- Seifi, A, M, Pourhasan, N, (2023), "The Transition of Saudi Arabia to the Position of "Middle Power" and Its Consequences on the Regional order in the Persian Gulf", *Journal of Islamic World Political Studies*, Vol. 12, No. 45, 85-106. Doi: 10.30479/psiw.2023.17931.3164. [In Persian]
- Totunchi, S, Gol-Parour, M, Bagherizadeh, A, (2023), "The Effect of the Identity-seeking Confrontation between the Islamic Republic of Iran and Saudi Arabia on the Regional Security Policies of the Two Countries (Case Study of Yemen)", *Journal of Political Science*, Vol. 19, No. 62, 73-98. Doi: 10.30495/psq.2023.1987311.2206. [In Persian]

استناد به این مقاله: فتاحی اردکانی، حسین، (۱۴۰۴)، «تحلیلی بر تغییر در راهبرد منطقه‌ای عربستان سعودی: گذار از دولت قدرتمند به منطقه قدرتمند»، پژوهش‌های راهبردی سیاست، دوره ۱۴، شماره ۵۳، ۲۵۷-۳۰۰.

Doi: 10.22054/qps.2024.78487.3382

Quarterly of Political Strategic Studies is licensed under a Creative Commons Attribution-Non Commercial 4.0 International License